

A *Le Violon d'Ingres*, az *Ingres hegedűje* kifejezés a francia nyelvben valakinek a szenvedélyére, kedvelt időtöltésére vagy hobbijára utal. Úgy tartják, a 19. századi festőművészeknek, Jean Auguste Dominique Ingres-nek egyik legnagyobb szenvedélye a hegedű volt. Nagyon sze-

Wehner Tibor 103

VERS ÉS RAJZ

Püspöky István képzőművész-

költő emlékkiállítás

retett játszani ezen a hangszeren, és a gyönyörű, nagyszabású, korjelző festményei helyett inkább a hegedűjátékával dicsekedett látogatóinak. A világ művészetében, és a magyar művészet történetében is számos ilyen többszólamú, a fő alkotói hivatás mellett valamely más ágazatban is tevékenykedő, más hangszeren, vagyis szimbolikusan az Ingres hegedűjén is játszó művészre hivatkozhatunk. A közelmúlt és a jelenkor magyar művészetére pillantva megannyi példát említhetünk: így a mind az irodalmi-költői, mind a művészeti-képzőművészeti értékei révén kiemelkedő jelentőségű Kassák Lajos-, Nagy László-, Kondor Béla- vagy a napjainkban lezárult Tandori Dezső-oeuvre-re, vagy akár a napjainkban is aktív Orosz István, Katona Szabó Erzsébet, Nádas Alexandra, az erdélyi Páll Lajos munkásságára hivatkozhatunk. A nagy mesterek nyomában tevékenykedett a grafikusművész-képzőművész és költő Püspöky István is a múlt század hetvenes éveitől a napjainkig ívelő évtizedekben: 1974-es fellépése óta a 2018-ban bekövetkezett haláláig – a domináns képzőművészeti tevékenység mellett – időszakonként eltérő intenzitással írt és publikált verseket is. Hagyatékában fennmaradt egy konkrét *Vers és rajz* című könyvterv, illetve könyv-forgatókönyv, amelyben megjelöli, hogy a legjelentősebb verseinek válogatott gyűjteményét – hatvan költeményt – mely grafikai sorozataiból válogatott kompozíciók illusztrációi kísérik. A majdani kiadvány papírfajtájának, nyomdai kivitelezésének pontos meghatározásával élő terv bevezetőjeként a következő költői ajánlás sorai olvashatók: „Azoknak: kiket szerettem, kiket szeretek, kiket szeretni fogok.” Ennek az irodalmi-képzőművészeti szeretet-gyűjteménynek az anyagából rendeződött meg ez a soroksári emlékkiállítás – ahol korábban, még életében számos emlékezetes fellépésére, műveinek bemutatására került sor –, és ebből az együttesből válogatva jelenik meg a tárlat zárására egy szép kötet grafikai és költészeti munkásságát egyként reprezentálván.

Az eredeti alkotói elképzelés szellemében, a költészeti anyag közreadásának szerzői szándékait követvén, de a versekhez kapcsolódó képeknek a hagyatékból utólagosan kiemelt válogatásával realizálódhat Püspöky István majdani *Vers és rajz*-gyűjteménye, és ezt a válogatási metódust tükrözteti 104 e kiállítás is, amelyen a rajzok kompozíciói mellett versek is olvashatók. E tárlat révén feltárulhat, hogy a rövid, az erőteljes költői képekből építkező, lírai-meditatív hangvételű szabadverseknek – Jász Attila költői elemzése szerint – két témája van mindössze, mint minden valaha élt, igazi költőnek: a szerelem és a halál. A szerelem- és a halál-költemények gyűjteményéhez szervesen kapcsolódik a kiérlelt, a késszé kidolgozott kompozíciókat és a hallatlanul friss rajzi feljegyzéseket, ötlet-rögzítéseket, vázlatokat, motívum-tanulmányok sorozatát felölelő rajz-együttes, illetve a vegyes technikával készült lapok sorozata. Ez a kollekció – a tartalmi-metaforikus szférákban hol szervesen kapcsolódva a költeményekhez, hol azok mellett mintegy képi ellenpontokat jelölve – az önértékeken túl egyszersmind bepillantást ad a grafikus-képzőművész Püspöky István több évtizedet felölelő, a múlt század 1970-es éveitől a 2018-ig lepergett időszakba illeszkedő munkásságába, alkotói világába is. Megjelenítve a legfontosabb, vissza-visszatérő motívumokat (mint a madárkalitka, a madár, az Árgyélus-alak), s hűen tükröztetve a hol a tiszta grafikai eszközökre, a fekete-fehér kontrasztra, a vonalra hagyatkozó, hol a festői hatásmechanizmusokat, a foltokat, a tónusokat is kiaknázó gazdag kifejezőmódot. Idegesen vibráló, szálkás vonalrajzok, a puhaságokat és az élességeket ütköztető borús látomások, izgatott emlékidézések, a vad kuszaságokba, a nehezen felismerhetőségek, a sejtészszerűségek, a nyomszerűségek világába kalauzoló grafikai gubancok jelennek meg konkrét valóságselemeket, tárgyakat és alakokat idézve és ugyanakkor megfoghatatlan jelenségeket, gondolati tartalmakat, pontosan leírhatatlan formákká kristályosuló szenvedélyes emóciókat ragadván meg. Ezek az érzelmekkel mélyen áthatott, intenzív hatásvilágot érvényesítő kifejezések egy abszurditásaival szükségszerűen konfliktusokba keveredő, súlyos ballasztokkal terhelt – vagy talán az egyensúlyaitól veszélyessé fosztott – nyugtalanító világgal szembesítenek. Püspöky István mint minden igazi alkotó, heroikus feladatvállalással az emberi létezés megismerhetetlen titkait feltáró művészi kutatómunkát végzett. Tollvonásaival és verseivel is a beteljesíthetetlen szabadság eszményének realizálási lehetőségeit kereste, és e feladatvállalás következményeként mintegy törvényszerűen a transzcendencia, a mítosz mély hullámaiban kellett elmerülnie. És az esetenként lírai, máskor szürreális, vagy az expresszív szólamokat megpendítő és felerősítő, konkrét és elvont alkotásainak körében magával ragadta, magával ragadja művei szemlélőit és befogadóit a fantasztikusan magabiztos mesterségbeli tudással, a technikák és matériák nagyvonalú kezelésével, a klasszikus értékek tiszteletével és a

legkorszerűbb, egyéni kísérletekkel, formabontással is fémjelzett festői-grafikai kezdeményezések alkalmazásával.

E soroksári emlékkiállítás révén pontosan megrajzolódhat, hogy Püspöky István költőként és képzőművészként is ugyanazt csinálta: verseiben és rajzaiban is fogalmakat és képeket alkotott, illetve a szavak és a fogalmak által kreált képeket, és a képek által kikristályosodó, megrög- 105 zülő szavakat és fogalmakat teremtett és rögzített. Autonóm értékein – a korba-ágyazottságon, a lényegi tartalmi vonatkozásokon, a magas esztétikai minőségen, a karakteresen önálló stílusjegyeken – túl ez a fogalmi-képi, költészeti-rajzművészeti kettősség és a kettősségből szerveződő izgalmas egység is a hiteles alkotói megszólalások, az érzékenységek és a különösségek tartományába emeli Püspöky István e kiállítás által felvillantott nagyszabású költői-grafikus munkásságát.

(Elhangzott 2019. március 7-én, a budapesti-soroksári Galéria '13-ban, Püspöky István képzőművész-költő emlékkiállításának megnyitásán.)

Új Forrás 2019/7 – Wehner Tibor: Vers és rajz
Püspöky István képzőművész-költő emlékkiállítása

